16. Dažādi noteikumi

16.a. Strīdu izšķiršanas procedūra

Dažādos līgumos izmanto dažādas pieejas strīdu izšķiršanai starp Publisko partneri un Privāto partneri atkarībā no attiecīgajā jurisdikcijā pieejamās procedūras un Publiskā partnera vispārējās politikas attiecībā uz publiskajiem līgumiem. Parasti strīdu gadījumā galīgo lēmumu pieņems vietējā un (vai) valsts līmeņa tiesas vai šķīrējtiesa.

Vairums PPP līgumu paredz alternatīvu strīdu izšķiršanas procedūru (piemēram, mediācija), kas jāizmanto pirms prasības iesniegšanas tiesā vai šķīrējtiesā.

NB! Eurostat piezīmes

Eurostat uzskata, ka pušu strīdu izšķiršanas procedūra **neietekmē statistisko uzskaiti.**

16.b. Informācija un konfidencialitāte

Vairumā PPP līgumu ir noteikumi, kas attiecas uz:

- informāciju, kas saistīta projektu un ar kuru pusēm ir pienākums apmainīties;
- informāciju, kas saistīta ar projektu un kuru pusēm ir tiesības sniegt trešajām personām;
- informāciju, kas saistīta ar projektu un ir konfidenciāla.

NB! Eurostat piezīmes

Eurostat uzskata, ka PPP līgumu noteikumi, kas attiecas uz informāciju un konfidencialitāti, ***neietekmē statistisko uzskaiti****.*

16.c. Tiesību aktu ievērošana

Vairumā PPP līgumu abām pusēm uzliek skaidri formulētu pienākumu pildīt līguma saistības saskaņā ar attiecīgajiem tiesību aktiem, labu nozares praksi u. c.

NB! Eurostat piezīmes

Eurostat uzskata, ka vispārīgi PPP līgumu noteikumi par to, ka abām pusēm ir jāievēro tiesību akti, laba nozares prakse u. c., ***neietekmē statistisko uzskaiti****.*

16.d. Ierobežojumi attiecībā uz PPP līguma piešķiršanu (nodošanu)

Vairumā PPP līgumu Privāto partnerim tiek noteikts pilnīgs aizliegums bez iepriekšējas Publiskā partnera atļaujas piešķirt vai nodot līgumu trešai personai.

Dažos PPP līgumos šis aizliegums ir noteikts arī attiecībā uz gadījumu, kad Publiskais partneris piešķir vai nodod PPP līgumu trešai personai (t. i., Publiskajam partnerim pirms tam ir jāsaņem Privāto partnera atļauja), bet daudzos PPP līgumos Publiskajam partnerim sniegta lielāka rīcības brīvība (piemēram, gadījumā, kad restrukturizācijas vai reorganizācijas procesā līgumu piešķir vai nodod Publiskā partnera tiesību pārņēmējiem vai citām valsts iestādēm).

NB! Eurostat piezīmes

Eurostat uzskata, ka noteikumi, kas ierobežo (pilnīgi vai ar nosacījumiem) pušu tiesības piešķirt vai nodot PPP līgumu trešajām personām, ***neietekmē statistisko uzskaiti****.*

Publisks Dalīts Privāts

16.1. Tehnoloģiju risks

[privāts risks]

Atbildība par traucējošu tehnoloģiju risku ir atkarīga no projekta apstākļiem. Privātā partnera pienākums ir izpildīt specifikāciju. Ja tas to neizdarīs aprīkojuma vai materiālu novecošanas dēļ, tas, visticamāk, tiks atskaitīts no maksājumiem un, pārsniedzot noteiktu slieksni, var tikt pārtraukts. Šajā gadījumā tas uzņemas risku, ka, iespējams, būs jāaizstāj attiecīgie tehnoloģiskie

risinājumi (piemēram, ja tās izvēlētais risinājums vairs netiek atbalstīts).

Tomēr, ja tas darbojas virs šī sliekšņa, Publiskais partneris nevar pieprasīt tai aizstāt tehnoloģiju tikai tāpēc, ka ir pieejami efektīvāki tehnoloģiskie risinājumi, ja vien nav saskaņots līgumisks mehānisms, kā to darīt.

[no apstākļiem atkarīgs risks]
Lai to risinātu, Publiskais partneris var apsvērt iespēju uzlikt Privātajam partnerim pienākumu pieņemt un (vai) integrēties ar jaunām tehnoloģijām vai ļaut veikt citus paredzamus uzlabojumus, piemēram, uzlabotus energoefektivitātes pasākumus vai saules paneļu apkures shēmas.

Var būt lietderīgi papildus vienoties par īpašu izmaksu sadales mehānismu, saskaņā ar kuru Publiskais partneris var pieprasīt tehnoloģiskus uzlabojumus ar atbilstošu izmaksu sadali atbilstoši pieprasījuma iemeslam (piemēram, ja aizstājošais risinājums uzlabos veselību un drošību vai dos sociālus un (vai) vides ieguvumus). Tie paši apsvērumi attiecas uz gadījumiem, kad Privātais partneris vēlas veikt tehnoloģiskas izmaiņas, kas nav absolūti nepieciešamas, un Publiskajam partnerim var būt lietderīgi apsvērt iespēju stimulēt Privāto partneri ierosināt izmaiņas, kas nesīs labumu sabiedrībai vai videi.

Privātais partneris centīsies mazināt iespējamo ietekmi, izmantojot saskaņotus izmaksu un uzlabojumu parametrus, pēc kuriem tas tiks uzskatīts par Publiskā partnera PPP līguma variantu un piešķirs Privātajam partnerim tiesības uz atvieglojumu saskaņā ar līguma izmaiņu mehānismu.

Ir svarīgi ņemt vērā, ka dažām traucējošām tehnoloģijām var būt gan pozitīva, gan negatīva ietekme uz projektu, kā arī efektivitāte vai sociālie un vides ieguvumi. Tāpēc jebkurā līgumiskā risinājumā var būt lietderīgi apsvērt risku mazinošus mehānismus. Piemēram, pastiprināta uzlabotu energoefektivitātes pasākumu vai saules paneļu apkures shēmu izmantošana var sniegt sociālus un vides ieguvumus, taču būs saistīta ar uzstādīšanas un uzturēšanas izmaksām.

Bieži izmaiņas var veikt tikai saskaņā ar iepriekš saskaņotiem līguma mehānismiem, lai izvairītos no trešo pušu izaicinājumiem, pamatojoties uz to, ka grozījumi ir tik būtiski, ka esošais līgums ir jāizsludina atkārtoti.

Visos tirgos arvien vairāk tiek pievērsta uzmanība traucējošu tehnoloģiju riskam. Tas jo īpaši attiecas arī uz tehnoloģiskām izmaiņām saistībā ar vides aizsardzību, un šai jomai līgumā var būt nepieciešama atsevišķa attieksme (piemēram, izmantojot īpašu attieksmi saskaņā ar līguma izmaiņu mehānismu un (vai) izmantojot citas īpašas līgumsaistības).

16.2. Sociālais risks

[publisks risks]

Kopumā politika, kas attiecas uz infrastruktūras nodrošināšanas sociālo ietekmi, ir valdības kompetencē. Publiskais partneris uzņemas šo risku, izņemot gadījumus, kad privātais partneris ir atbildīgs par sociālo pārvaldības pasākumu īstenošanu.

Priekšizpētes posmā Publiskajam partnerim ir jāņem vērā ietekme uz vietējiem vides apstākļiem, (sociālo) infrastruktūru un sabiedrību kopumā, kā arī uz blakus esošajiem īpašumiem un nozarēm - gan saistībā ar skolas vai bērnudārza būvniecību, gan darbību. Iespējams, tai būs jāveic sociālās ietekmes pētījumi un jācenšas līdz minimumam samazināt jebkādu negatīvu projekta ietekmi. Apspriešanās var samazināt iebildumu risku, ja rezultāti tiek iekļauti stratēģijā un konkursa prasībās.

Ieguldītāji un aizdevēji var sagaidīt plānu, kas risinās sociālo ietekmi, tostarp visu nepieciešamo līgumisko vienošanos izpildi. Publiskais partneris var izvēlēties projektā pieņemt starptautiski atzītus sociālos un vides standartus un praksi sociālā riska pārvaldībai, īpaši, ja ir vēlamas starptautiskas finansēšanas iespējas.

Visā būvniecības un darbības laikā Publiskā partnera aktīva ieinteresēto personu iesaistīšanās būs ļoti svarīga, lai izvairītos no tiesvedības, laicīgi sasniegtu galvenos atskaites punktus un nodrošinātu, ka tā nodrošina infrastruktūru, kas kalpo tās publiskajam mērķim. Gan Privātajam partnerim, gan Publiskajam partnerim pirms būvniecības uzsākšanas jāizstrādā pārdomāti vides un sociālo risku pārvaldības plāni. Atkarībā no projekta būtības Publiskajam partnerim var būt nepieciešams saglabāt neizbēgamas iejaukšanās risku ar ietekmētajām pusēm un mazināt to, izmantojot tādus pasākumus kā pārvietošana un nepārtraukti centieni pārvaldīt projekta sociālo un politisko ietekmi uz vietu un ap to (iespējams, iekļaujot kompensācijas režīmu ietekmētajiem uzņēmumiem, kas atrodas blakus vietai).

[no apstākļiem atkarīgs risks]

Privātais partneris uzņemas risku, ka netiek ievērotas līgumā noteiktās sociālā riska saistības, kā arī sociālā riska saistības, kas noteiktas pamatā esošajā tiesību sistēmā, lai gan pat tad, ja sociālā riska saistības tiek nodotas Privātajam partnerim, šādu risku rašanās sekas var atgriezties pie Publiskā partnera. Šī iemesla dēļ Publiskajam partnerim būtu kritiski jāanalizē, kādas

sociālā riska saistības būtu jāuzņemas Privātajam partnerim un kādas jāsaglabā.

Lai gan sabiedrības iebildumi pret skolu vai bērnudārzu ir mazāk iespējami nekā pret dažām citām nozarēm, var būt iebildumi pret konkrēto vietu (un tās ietekmi) vai iesaistītajām pusēm. Ja ir sabiedrības pretestība, var rasties protesta akcijas gan būvniecības, gan ekspluatācijas posmā un (vai) problēmas, kas saistītas ar objekta aprīkojuma un iekārtu aizsardzību.

Ja blakus būvlaukumam jau atrodas kāda skola, ir svarīgi nodrošināt, lai traucējumi no būvdarbiem vienmēr būtu minimāli (jo īpaši eksāmenu laikā).

Privātais partneris ir atbildīgs par visu līgumā noteikto sociālo risku pārvaldības pasākumu īstenošanu - tie Publiskajam partnerim ir skaidri jānorāda iepirkuma posmā, lai Privātais partneris varētu novērtēt izmaksas un saistītos riskus.

[dalīts risks]

Privātais partneris uzņemas risku, kas saistīts ar darba strīdiem un streikiem, kuri nelabvēlīgi ietekmē projektu, izņemot gadījumus, kad šāda rīcība ietilpst politiskā riska kategorijā - Publiskais partneris var uzņemties risku (ja tas ir valdības politikas riska gadījums) vai dalīt risku (kā nepārvaramas varas vai atvieglojumu gadījums) saistībā ar streikiem un citiem plaši izplatītiem darba nemieriem. Piemēram, streiki visā valstī un nozarē parasti ir Publiskā partnera risks, bet streiki tikai Privātā partnera objektos ir Privātā partnera risks.

16.4. Strīdu risks

Privātā partnera un Publiskā partnera strīdi: *[dalīts risks]*

Strīdu risks ir dalīts, un sekas būs atkarīgas no strīda iznākuma. Lai līdz minimumam samazinātu nenoteiktu un dārgu iznākumu risku, līgumā ir skaidri jāiekļauj skaidri reglamentējoši tiesību akti (parasti Publiskā partnera jurisdikcijas valsts tiesību akti) un strīdu izšķiršanas foruma izvēle (tiesa vai šķīrējtiesa). Būtu jāiekļauj efektīvi un godīgi strīdu izšķiršanas procesi, kas paredz eskalētu procedūru, kad jautājumus nevar atrisināt starp pušu augstāko vadību, tehnisko strīdu izšķiršanu, ko veic neatkarīgs eksperts, un vēršanos pie izvēlētā foruma. Ja līgumā nav iekļautas atbilstošas procedūras, tas, iespējams, atturēs potenciālos pretendentus un to aizdevējus, jo efektīva strīdu izšķiršana ir galvenais banku spēju jautājums.

Var būt ieguldījumu līgumi, kas piemērojami PPP līgumiem ar ārvalstu pusēm, taču tie neaizstāj atbilstošus strīdu izšķiršanas noteikumus pašā līgumā. Publiskajam partnerim var būt jāatsakās no jebkādām privilēģijām un suverēnās imunitātes, kas tai ir vietējās un ārvalstu tiesās (piemēram, imunitāte pret jebkādām Privātā partnera prasībām).

Pārredzamība un publiska piekļuve informācijai par strīdiem var būt svarīgs faktors, izvēloties forumu. Dažās jurisdikcijās juridiskais process ir publisks, kas atšķiras no šķīrējtiesas procesa, kas parasti ir konfidenciāls un privāts process. Ja pušu attiecības regulē papildu līgumi, var būt lietderīga saistītu strīdu apvienošana un saistīto pušu apvienošana. Lai samazinātu vienlaicīgu procesu risku, līgumos būtu jāiekļauj līdzīgas strīdu izšķiršanas klauzulas, kas tam piekrīt.

Privātajam partnerim vajadzētu būt pienākumam turpināt līguma izpildi, kamēr strīds ir atrisināts, un, ja tā, tad viņš uzņemsies risku, ka tas netiks darīts.

Publiskie parteri kā strīdu forumu parasti izvēlas valsts tiesību aktus un vietējās tiesas. Tam ir dažādi iemesli, tostarp pārzināšana un savietojamība ar jebkādiem PPP tiesību aktiem. Tas arī samazina risku, ka ieinteresētās personas iesniegs prasības citā tiesā.

Jurisdikcijās ar mazāk iedibinātu un pieredzējušu tiesību sistēmu privātais partneris, visticamāk, vēlas izveidot strīdu izšķiršanas forumu (piemēram, atzītu šķīrējtiesas centru konkrētajam reģionam), nevis paļauties uz vietējām tiesām. Var būt apstākļi, kad Publiskajam partnerim šī iespēja ir jāapsver kā nepieciešams kompromiss, lai nodrošinātu, ka projekts ir izdevīgs. Tā paša iemesla dēļ var būt noteikti gadījumi, kad Publiskais partneris uzskatīs, ka līgumā dominējošais tiesību akts ir ārvalstu tiesību akts.

Dažās jurisdikcijās foruma izvēle var būt ierobežota vietējo tiesību aktu prasību dēļ (piemēram, aizliedzot strīdu nodot izskatīšanai ārvalstu tiesā vai starptautiskajā šķīrējtiesā vai uz to, ka tiek pakļauti "ārzemju" tiesību aktiem). Tas ir īpaši izplatīts dažās civiltiesību valstīs, kur tikai noteiktas administratīvās tiesas var spriest par valsts iestāžu lēmumiem un (vai) līgumiem. Turklāt var būt vietējie tiesību akti ierobežojumi (atbilstoši konstitucionālajai kārtībai, sabiedriskajai kārtībai vai citādi) attiecībā uz līgumisku piekrišanu atcelt suverēnu imunitāti. Ja tiek uzskatīts, ka Publiskais partneris valsts sektora projektus atbrīvo no valsts tiesu jurisdikcijas, var rasties arī reputācijas un politiski jautājumi.

Apakšuzņēmēju strīdi: *[privāts risks]*

Privātais partneris ir atbildīgs par strīdiem ar saviem apakšuzņēmējiem. Publiskajam partnerim jāizvairās no riska iesaistīties

dārgos un laikietilpīgos perifēros strīdos ar citām pusēm. Tomēr tas var apsvērt iespēju ļaut atsevišķus strīdus, kas tam ir ar Privāto partneri, apvienot ar strīdiem par to pašu jautājumu starp Privāto partneri un tā apakšuzņēmēju, ja strīda izšķiršanas forums ir piemērots. Jebkurš novērtējums par nepieciešamību pēc apvienošanas noteikumiem, visticamāk, būs atkarīgs no faktiem.

16.5. Klimata pārmaiņu risks

Tirgus prakse attīstās, vairāk koncentrējoties uz klimata pārmaiņu izraisītiem notikumiem, un Publiskajam partnerim būtu jāņem vērā klimata riska notikumu risks un ietekme uz infrastruktūru (gan vienreizēji ārēji laikapstākļi, gan pakāpeniskākas sekas, piemēram, jūras līmeņa vai temperatūras paaugstināšanās). Var būt lietderīgi noteiktus notikumus uzskatīt par nepārvaramas varas notikumiem, ja tie notiek, pārsniedzot noteiktus sliekšņus (piemēram, temperatūra ir ārpus noteiktiem diapazoniem), vai arī var būt lietderīgi sagaidīt, ka Privātais partneris pārvaldīs šādus riskus (piemēram, ar apdrošināšanas vai dizaina palīdzību). Dizaina noturība ir arī svarīgs mazinošs faktors, piemēram, projektiem ar sezonāliem laikapstākļiem.

Alternatīva var būt atsevišķa līguma mehānisma apsvēršana, lai novērstu šāda veida riskus līguma ilgtermiņa darbības laikā. Tāpat kā citas izmaiņas, ko pieprasa Publiskais partneris, visas projekta darbības jomas izmaiņas, lai mazinātu klimata pārmaiņu ietekmi, visticamāk, būs jāfinansē Publiskajam partnerim, ja Privātais partneris nevar paredzēt šādas izmaiņas un tam nav iespēju pārnest izmaksas (un nav noslēgta cita vienošanās par izmaksu sadali). Tā kā pasākumu modernizēšana varētu būt dārgāka, ir svarīgi, lai Publiskais partneris apsvērtu šo risku priekšizpētes posmā un lai abas puses turpinātu izskatīt šo jautājumu atlases procedūras laikā.

Ja nav iekļautas skaidras prasības, dažādi pretendenti var dažādos veidos ņemt vērā šo risku. Lai izvairītos no spekulācijām un strīdiem, pēc līguma slēgšanas tiesību piešķiršanas, šie jautājumi ir skaidri jānorāda procedūras dokumentos un jāapspriež visā atlases un līgumslēgšanas procesā.

Vides kontrole pieaug visā pasaulē. Publiskajam partnerim un Privātajam partnerim pirms būvniecības uzsākšanas ir jāizstrādā pārdomāti vides pārvaldības plāni.

Privātais partneris uzņemas risku ievērot visas projektam nepieciešamās vides atļaujas, kā arī piemērojamos vides normatīvos aktus.

Pusēm ir jānodrošina, ka normatīvo aktu noteikumu izmaiņas atbilstoši attiecas uz izmaiņām (obligātos) vides standartos un normatīvajos aktos, lai izvairītos no strīdiem par to, kura puse uzņemas pēc līguma parakstīšanas noteikto prasību sekas.

Ja nav normatīvo aktu, Publiskais partneris var pārvaldīt vides saistības, pieņemot starptautiski atzītus standartus un praksi projektam, jo īpaši, ja ir vēlamas starptautiskas finansēšanas iespējas.

16.6. Projekta radītie vides riski

Privātais partneris uzņemas projekta izraisītu vides notikumu risku tiktāl, ciktāl tas ir saistīts ar spēkā esošo atļauju, normatīvo aktu un līgumsaistību neievērošanu. Tas ietver nosacījumus, kas ietekmē gan pašu projektu, gan trešās puses.

Publiskais partneris var vēlēties pārliecināties par Privātā partnera ierosināto vides plānu vispārējo noturību un piemērotību, lai nodrošinātu, ka šādi plāni būs piemēroti, lai atbilstoši pārvaldītu projekta riskus, taču Publiskajam partnerim nevajadzētu uzņemties nekādus pienākumus saistībā ar to.

16.7. Ārēji radītu vides notikumu risks

Ārpus abu pušu atbildības: *[dalīts risks]*

Ar projektu nesaistītu vides apstākļu risks, kas negatīvi ietekmē projektu (vai tā rezultātā arī trešās personas), būtu jārisina atkarībā no tā rakstura un cēloņa. Tas var būt dalīta riska veids, piemēram, atvieglojums vai nepārvarama vara (piemēram, ja nejauša ķīmisku vielu noplūde no tuvējās rūpnīcas piespiež skolu vai bērnudārzu uz laiku slēgt).

Publiskā partnera atbildība : *[publisks risks]*

Ja vides notikumi, kas nelabvēlīgi ietekmē projektu, ir Publiskā partnera vai valdības atbildībā, tos var uzskatīt par

kompensācijas notikumu (piemēram, ja valdība nav nodrošinājusi vides tiesību aktu izpildi un tuvumā esošas rūpnīcas izraisīts vides negadījums liek uz laiku slēgt skolu vai bērnudārzu).

16.3. Pārmitināšanas risks

[publisks risks]

Atkarībā no projekta veida Publiskajam partnerim var būt nepieciešams saglabāt neizbēgamas iejaukšanās risku ar ietekmētajām pusēm un mazināt to, izmantojot tādus pasākumus kā pārvietošana. Tas var ietvert esošo mājokļu vai uzņēmumu pārvietošanu un kopienu pārvietošanu citā vietā, iespējams, arī saņemot kompensāciju.

[no apstākļiem atkarīgs risks]

Privātais partneris ir atbildīgs par jebkādu sociālā riska pārvaldības pasākumu ieviešanu, par ko ir panākta vienošanās – Publiskajam partnerim tie ir skaidri jānorāda iepirkuma posmā, lai Privātais partneris varētu noteikt izmaksu un saistīto risku cenu.